

104
III 11

Mis sa teed, ———
————— tee õieti!

— — — — —

Orison Swett Marden.

— — — — —

Tallinnas,
M. Antje trüki/ojas trükitud.
1910.

Original from Sweden

Argio
Marden

EESTI
RAHVUS-
RAAMATUKOGU

487597

1910

1.

Hooletus on kuritegu..

Mõni aasta tagasi sai Uues-Londonis üks pääs-
tepaat augu põhja. Parandamise juures leiti
tema põhjaruumist wasar, mis töölistel kolm-
teistkümmend aastat warem sinna oliwad unustanud.
Paadi liikumise läbi liikuma pandud, oli wasar niikaua
plankisid hõerunud, kuni ta ajajooksul paadi põhja augu
oli tulutanud.

Mõni aeg tagasi leiti Alabamas, et üks neiu ka-
hekümne kuu asemel 20 aastat oli wangikojas pi-
danud istuma. Süüdi oli selle juures ühe kirjutaja ef-
fitus, kes otsuse paberi peale kahekümne „kuu“ asemel
kalkskümmend „aastat“ oli kirjutanud.

Enimlise seltskonna ajalugu näitab meile luge-
mata lordasid, mis sugused toledad, pörutavad tagajär-
jed hooletuse ning täieste wabandamata efituse läbi
tekkiswad, sest et nii paljud inimesed sellega mitte ära
ei h rju, et tarwis on tööd karwa pealt ning põhjal-
kult walmis teha. Lagemata inimesed kumberdawad ühe
jala peal, on ühe filmaga wõi ühe käega wõi muidu
wigased, sest et hooletud töölistel asjad, mille kallal
nad pidiwad töötama, ainult n ä h t a w a l t oliwad
walmis teinud, et nad w i l e t s a tööd oliwad h e a n a

käest ära andnud ja kõik ta nõrgad kohad värwi ning värnitja abil linni oliwad katnud.

Kui palju on inimesi elu kaotanud, autu, petwa töö, muretuse ja otse kuritegelise hooletuse läbi, millega raudteed ehitati! Kui palju õnnetusi sündis jelleläbi, et rataste, masinate ja katalde juures peteti, et roopad, palud, pressid pahaste oliwad tehtud, et töölised halwa töö tegiwad ning tõendasiwad see olla selle nähtawalga eest, mis nad saawat, hea küllalt. Et töö farwa pealt ei olnud tehtud, leidus terases nõrku kohte ja sellest tuli, et roobas wõi sammas järele andis wõi waos wõi muidu mõni masin hästi ei töötanud, wõi krumiwõll murduis laial merel ning tühandete reisiijate elu sattus hädaohusse, — ainult sellepärast, et waresmalt keegi oli h o o l e t u l t tööd teinud.

Kui paljud raskeid õnnetuid on juhtunud, sest et ehituste juures tarwitatawate raudteede ja teiste rauasjade walamise juures hooletu on olnud! Majad langetawad kokku — tihti juba enne walmisfaamist — ja matawad töölised oma rusude alla, sest et keegi, oli see ehitaja ise wõi mõni tema käsualune, küllalt hoolas ei olnud, waid petliku töö oli teinud.

Ühes wabrikulinnas Amerikas, Massachusetts'is, langes ühel päewal üks weskke täie hooga käies kokku; rusud sattusiwad põlema ja kaks kümme inimese elu kustusiwad. Õnnetus oli weskkehitaja jämeda hooletuse tagajärg: ta oli raudtalasid tarwitanud, mis wiletjaste walatud — ühelt poolt paberihukused ja teiselt poolt palgijämedused, kuna nad terwe ümbermõedu poolest farwa pealt ühesugused tugewad o'eksiwad pidanud olemd. Kui rõht liig suureks läks, waendusiwad nad ja murduiswad. Wilets töö päris enesele hirmsaks ohwriks inimeste-elu.

Mõni aeg tagasi kohutas maailma ühe silla sissekukkumine Kanadas. Sild maksis mitu miljoni dollari ja palju kallist inimeseelu. Üks ajaleht ütles selle kohta:

"Kaks kümme tonni terast, mis mitme aasta jooksul Quebecki juurde üle St Lorenzi jõe wiima suure silla tarwis walmis töötatud, rulliswad äkitselt enda kokku nagu papp, langesiwad jõlle ja kistsusiwad enes-

tega umbes sada inimest kaasa, tallest enam kui seitse- kümment ära purustati või ära uppus. Selle hirmsa inimeste-elu kaotamise juures maksis õnnetus ehituse- meistrile veel mitu miljoni dollari: kõik see hävines mitme sekundi sees.

Kanada riigivalitsus nimetas komisjoni, kes õnnetuse põhjust pidi uurima. Sellejuures seletas asja- tundja, insener Theodor Cooper:

„Olen kindel, et kui kohe alguses üht võlvi oleks parandatud, nii et ta enam waoda ei oleks saanud, mis kolm tundi aega ja sada dollari kulu oleks võtnud, siib oleks lõwa olnud ja õnnetus oleks tulemata jäänud.“

Siin on kahelordne kuritöö: kõige pealt juhtivate inseneride või nende tööliste muretus ja hooletus silla ehitamise juures, ja edasi kuritaoline muretus nende juures, kes silla seisutorra eest vastutama pidi- wad ja kolmetunnilise töö ning 100 dollari kulu läbi toleda õnnetuse oleksiwad wõinud kõrwale jaata, tule- mata jätta.

Enam jagu raudteeõnnetustest ning teistest õn- netustest wee ja maa peal, mille tagajärjeks nii palju wiletsust on ja mis nii palju inimeste elu maksawad, ei ole muud kui muretuse ja hooletuse tagajärg, nad on selle teguri wilets wili, et hooletud, tuimad, ükskõiksed töölistes töö juures enestele kallalt kõrget sihti pole wõtnud.

Igal pool maailmas näeme wiletsa töö kurbi ta- gajärjest. Puujalad, tähjad warrukad, lugemata hau- ad, isata ja emata lapsed — nad kõik jutustawad sel- lest, et keegi hooletu oli, eljis või muidu kallalt larwa pealt ei töötanud.

Kõige pahemad kuritööd ei leiagi seaduse poolt karistust. Hooletus, mittelarmapealsus, põhjalikkuse puudus — need on kuritööd inimesesoo kallal, kuritööd, mis tihti suuremat wiletsust sünnitawad, kui kuritööd, mille eest tegija inimeste seltskonnast wälja heidetakse. Kus wäike nõrk loht või kõige vähem wiga kalli ini- meseelu võib maksta, seal on hooletus niisama suur kuritegu kui ettekawatsetud mõrvisukatöö.

Kui kõik inimesed iga töö juures oma südame-

tunnistufelt nõu küsitiwad ja töö täielikult ning laitmataalt valmistatiwad, kui palju vähem wigastatud inimesi saakime näha! Ja kõige pealt: meie inimesejuugu wõiks siis palju hoogsamalt edeneda.

Tahab inimene ausats ja hoolilaks saada, siis peab ta ausaste ja hoolikult tööd tegema. Kes oma tööd harjunud wiisi järele wiletsaste ning pealiskaudselt toimetab, muutub warsti ka kõigis teistes asjades pealiskaudsels, teda usaldada ei wõi. Kes oma tööst ei hooli, teeb ka oma iseloomu pahemaks. Lappimisetöö töö juures muutub terve elu lappimisetööks.

Meie töö on üks osa meist enestest. Iga täiuseta ja hooletu töö, mis sinu läest tuleb, aitab selleks kaasa, et sa head tööd enam teha ei oska ega teha ei saa: tema on sinu enesest lugupidamise halwaja, patutege mine sinu kõrgema aate wastu. Iga wilets töö, mis su läte alt tuleb, on waenlane, mis sind maha rõhub ning edasi jõudmast ja paremaks saamast takistab.

II.

Töö ja iseloom.

Ükski asi ei ole kallimeelsele auahnusele nii surmaw ja ükski asi ei pane elu nii langema, kui see, et inimene ära harjub kõige õige wiletsalt ja odawalt tegema, nii ütelda alati „waewalt wiisi“ elama. Ima et ise märkafime, muutume asjade farnasets, millega harilikult loos oleme. Nad saawad üheks osaks meist, ja harjumine, oma asju wiletsalt ja halwaste ajada, saadab mead iseloomu fsemisesse olemusesse ja rikub nii meie terve elu-olu ära.

Enam jagu inimesi mõtleb, nii kaua kui nad noored on, enamaste ainult selle peale, kudas õige palju ära teha, ja mitte selle peale, et kõik võimalikult hästi oleks tehtud. Nad wõtawad liig palju ette ja ei tee midagi õieti. Nad ei tea, et kes tuhat wiffat tööd teeb, kaugeltki nii palju, teinud ei ole, kui see, kes

ühainsa asja täieste hästi ning dieti teeb ja temale ise oma iseloomu stempli peale surub: See annab inimesele tõlise mõjutundmuse ja õige iseteadmuse.

Meie, inimesed, oleme nii loodud, et headuse kraab, mis oma töödele anname, meie terve elu peale mõju avaldab ja nii meie terwet elu sellesama kõrguse peale aitab tõsta. Terve inimene kujuneb aegamööda niisuguseks, kudas ta oma tööd teeb. Hoolsa ja karmapealse töötegemisega harjumine lõwendab terwet waimu ja parandab terwet iseloomu. Ja ümberpöördukt: teeme meie oma tööd lohakalt, pahaste ja hooletult, siis alandab see meie waimu, nõrgendab meie waimujõudu ja kisub meid üsna aegamööda alla.

Õga tööd, mis poolikult wõi hooletult tehtult sinu läest tuleb, jätab allatistawa mõju järele ja wiib tüki sinu lugupidamisest enese wastu kaasa. Pärast pahaste tehtud tööd ei ole sa mitte enam täieste seesama inimene kui enne. On olemas juba pisut vähem lootust selleks, et sinu tööd kõrgusele jääwad ja et sa oma sõna niisama pühaks pead kui enne. Mida sagedamine ja wiletsat tööd teed, seda enam kaotad sa osawuse ja oskuse kõige paremat teha.

Muidugi on raske seda waimlist ja kombelist mõju hinnata, mida poolik, hooletu tööd awaldab, ja ka jõudu, mis tal sinu allatistumiseks ja pahemaks tegemiseks on. Sest nende sündmuste edu on nägemata. Aga keegi ei wõi enesest lugu pidada, kes harjunud wiisi järele ainult poolikut tööd teeb, ja kui enesest lugupidamine kaob, siis wõtab ta ka eneseusalduse kaasa, ja kui enesest lugupidamine ning eneseusaldus kadunud on, siis on wõimata weel midagi tähtsat lorda saata.

Õtse imestamisewäärt on, kui kindlaste ja salatisgebalt harjunud wiis, hooletult tööd teha, ajajooksul terve inimesesoo oma alla heidab ja tema terve waimu ilma nii ära muudab, et ta mitte enam oma elu sihile ei suuda jõuda, isegi siis mitte, kui ta ise usub, et ta kõige paremal teel on temale lähenemas.

Tunnen meest, kelle südames põlew auahnus oli, midagi õige tähtsat lorda saata, ja kel ta kõik need

omadused olivad, mis selleks tarwilised on. Kui ta algas, oli ta õige täpipealne ja hoolas. Tema nõudis eneselt alati kõige paremat, kõige kõrgemat ja ei leppinud üheski asjas vähemaga. Juba paljas mõte, et ta eht midagi hooletult mõiks teha, oli temale piinlik. Aga kui ta aegamööda ka wiletsama tööga rahule jääma harjus, langes ta niihästi waimliselt kui ka kombeliselt nii kauaele alla, et ta nüüd juba üsna alamäärtusliste töödega lepiß ja ise sellest nähtawaste enam arugi ei saa. Nii on ta täna üsna keskpäraline inimene, ilma et tal selle juures alandamisetunnet oleks, ja kõige kurwem selle juures on: ta ei teagi, miks ta oma eeslapsele sihile ei jõudnud!

Meie auahnusele ja meie aadetele on alalist ülewaaustust ning rawitsemist tarwis, kui nad tugewaks ning kõrgeks peawad jääma. Mõned inimesed kaotawad oma auahnuse ja nende aated langewad, kui nad üksi wõi hooletute ning ükskõiksete inimestega ühes koos on. Neile on wahetpidamata järeleaitamist, tagasundimist wõi aga ka teiste eeskujude tarwis, kui nad kõrgele peawad jääma.

Mäletan meest, kes waremalt tähtsal kohal seisis. Niikaua kui ta abikaasa elas, olivad tal kõige kõrgemad aated ja sihid. Ta oli väga hoolas ja täpipealne igas asjas, mis ta tegi, ei olnud iseenesega üial rahul, kui tal midagi mitte kõige paremine ei olnud õnnistanud. Aga kui naine suri ja ta üksi jäi, alandas ta üsna aegamööda oma kõrgeid nõudmist iseenesest wastu, hakkas oma wälimuse peale ilka vähem rõhku panema ja oli wiimaks oma terwes olekus nii hooletusesse jäetud, et otse eemalelütawat muljendit awaldas — ja sellejuures ei teadnudki ta nähtawaste ise, misjulgune kurb muudatus temaga oli sündinud.

Kui ruttu langed noormees, kes kõrgete aadetega ja põhjulikkuse tarwis lasawatatud, tihti alla, kui ta tõdust ärisse sattub, kus nõudmised wäikesed ja ka hooletu tööga rahul oldakse.

Kui alamäärtuse oma töösse laseme tungida, siis on see niisama, nagu wõtaksime enesest peenikest sihwi: see halwab meie korrapäralist tegemust. Ala-

väärtus on nagu pärm: mõjub sealt peale, kust ta algab, kuni ta terveft kehast läbi tungib. Ta alandab aated, hal- ab auahnuse ja teeb terve inime e pahaks.

Inimene on nii loodud, et kui üks kehavige haiget teeb, siis kannatavad ka kõik teised kehaliikmed kaasa ning terve teha jääb haigeks. Eõõ headuse ja iseloomu headuse wahel seisab kitsas ühendus. Kes ei ole juba n' inud, kui ruttu mõne nooremehe iseloom mäest alla weere^a, kui ta lord oma tööd hooletult tegema hakkas, terwed tunnid ringi wedeles ja pikkamisi oma terve teenistuse hooletu'esse jättis?

Kui me wang'loja-elanikkudelt küsime, mis asi neid niikauaele saatnud, siis mõiks nii mõnigi oma allalangemise esimesi mär'istid sealt leida, kus ta oma tööaega lühendama, oma ülemaid petma ja üksteiselt oma tööd toimetama hakkas.

Meie oleme selleks loodud, et ausad ja ustamad oleksime. Ustawus on siisuford, milles alati peaktime olema. Sga kõrwalekaldumine sellest seisuforraft teeb meie terve iseloomu pahemaks ja on meile häbiiks. Ustawust ja usaldusewäärilisust on aga taal pool tarwis: inimene on kas kõiges usaldusewääriline ja ustam, wõi ta ei ole seda üleüldse üheski asjas. Ustawus ei tähenda mitte üft seda, et sinu sõna peale kindel wõib olla, waid ta tähendab ka, et ka sinu töö juures julge wõib olla, et ta aus, karm pealt ja hoolega tehtud on. Sellest ei ole weel küllalt, et sa sõna de a a ei waleta: ja ei tohi ka oma tööga waletada. Sellest ei ole weel küllalt, et sa teistelt inimestelt just raha ja asju ei warasta: ja ei tohi ka nende aega warastada, ja ei tohi neid ka sellelabi millegist ilma jätta, et oma töö ainult poolitult wõi halwaste teed, et sa hooletult wõi üksteiselt töötad. Sinu leping sellega, kelle juures ja ametis oled, kohustab sind temale kõige paremat tööd tegema ja mitte ainult niisugust tööd, mis teise wõi kolmanda järgu töö on.

Uga ka selle aususe peale waatamata, mis töd enese küljes peab kandma, ja ka mõju peale waatamata, mis tal sinu peale on — see teeb sulle paha, kui sa mehele, kes sinule koha andnud ja nüüd loodab

ja ootab, et ja oma kõige parema tööjõu temale kulutab, ainult alaväärtusega tööd teed: see teeb sinu oma väärtuse alaväärtustsiseks.

„Misjugune narr ja o'ed,“ ütles üks tööline teisele, „et ja ennaft selle asjaga nii väga waewad, kuna ja selle eest ometi nii vähe saad. Minu põhjusmõte on: võimalikult palju raha võimalikult väheste töö eest, ja sellega teenin ma kaks korda nii palju kui sina!“

Aga teine vastab temale:

„Õsib olla, aga mina olen enesele palju enam väärt ja mul on enesest kõrgem arwamine, kui oma asja hästi teen, ja see on mulle tähtsam ning kallim kui raha.“

Sa oled palju enam väärt ise oma filmis, kui sinu südametunnistus sinu teod heaks kiidab. See on sulle suurema väärtusega kui kõige suurem rahahunt, mis petliku, wiletsa wõi hooletu töö eest saad. Uski asti ei anna sulle niisugust uhkuse tundmust ja ei taida sind niisuguse mõnuga, kui töö, mis ja täielikult ja hästi oled teinud. Täielik töö seisab meie olemuse alustega kokkukõlas, sest meie oleme täielikuse tarmis loodud.

III.

Miljon dollari eest efitust ühel päewal.

Keegi on kord ütelnud:

„Hooletus ja rumalus tülitsewad, kumb neist enam pabandust wõib sünnitada.“

Kui mitu noortmeest ei jõua edasi, sest et neil üks om duš on, mida nad kardetawaks ei arwa: hooletus, täpisealus puudus. Siis ei tee nad midagi täieste walmis, mis nad peale hakkawad; ilal ei wõi nende juures julge olla, et midagi täieste forras on, mis ta käest ära annab; alati peab keegi teine tema töö weel üle vaatama.

Nõnda leidub sadandeid kaupmehesellistid ja raamatupidajaid, kes iial kõrgemat palga ega kõrgemat kohta ei saa, sest et nad, paraku, õppinud ei ole oma asju täielikult ja täitsa korralikult toimetama.

Tähtjas ärimees tõendas, teenijate hooletused, eeskütused ja täpipealsuseta olek maksawat Chicagos iga päew miljon dollari.

Uhe suure Chicago kaubamaja juhataja ütles, tema pidawat oma kaupluses wahid pidama, kes hädaohustid peawad kõrwale saatma, mis teenijate eeskütuste tagajärjel kaubamaja ähwardawat.

John Wanamakeri äriosanid ütles, üsna ebatarmilised eeskütused ja efsiti arusaamised tegewat äriks aastaks 25,000 dollarit kahju.

Washingtoni linna peapostkontori kättesaatmata kirjade jaoskonda tuli ühelainsal aastal seitse miljoni kirja, mille adreßs puudulik oli; nendest puudusiwad 80.000 kirjal adreßsid üleüldse. Kirjadest oli suur hulk äridest saadetud. Wõib arvata, et niisuguste hooletuste eest wastutawad teenijad kõrgemale palgaasimele püüdes mitte edasi ei wõi jõuda!

On olemas palju palgalisi, keda juba see mõtegi kohutab, et nad oma peremehele suuga walet pealstiwad ütleva ja, kes ometi iga päew waletawad — nimelt selleläbi, et nende töö alawäärtusline on, et nad töötundidega petawad, ras'ema töö eest kõrwale hoiawad, et neid ärikasjad ei huwita.

Uga see on täpi pealt niisama autu, kas inimene oma peremeest wiletsa töö läbi petab wõi selle läbi, et ta töö eest kõrwale põi'ab, wõi kui ta üteldud sõna pettuseabinõu on. Olen poisisa tundnud, kes oma leiwaandjale ühegi hinna eest walet juu fiksse ei oleks ütelnud, ega tema aega warastada — seda ei arwanud nad mitte oma au wastu käiwaks. Nad ei mõtelnudki, et walet mitte üksi ütelda, waid ka teha saab ja et wale „tegemine“ wähest weel pahem on kui wale wäljaütlemine.

3gouks, kes oma määramist salgab — mis selles seisab, et ta aus ja puutumata on —, on autu ja mitteusaldataw; ja iga omadus, iga ostsus, mida dieti

ning termel wiisil ei tarmitata, muutub pahemaks. Kes wiletsjat tööd teeb, kes kaupade headuses, mida ta teeb wõi müüb, waletab ning petab, kes wiletsaid, alawäär-
tuslisti aineid tarmitab ja wead wärmiga kinni katab, on autu, ja nimelt niisama enese kui ka oma kaasin-
meste wastu ning peab selle eest kallist hinda maksma, kuna ta ühelwiisil oma iseloomu wäärtuse kaotab.

Ja ometi näeme, kudas tuhandetes kohtades kau-
pasid kuulnata odawalt müüakse, sest et see, kes selle
kauba walmistab, iseloomuta ja mõtteta tööd on
teinud.

Ülikonnad wõi ülikonna osad, mis esimese kand-
mise puhul peened wälja nägawad, kaotawad kohe kõik
oma kaju, ripendawad teha ümber ja näewad wälja
nagu wonad, juba ammu kantud asjad. Nõõbid tule-
wad eest ära, palistused hargnewad üles, nii pea kui
neid wähegi kantakse. Igal pool tulewad lahtised pa-
listused nähtawale ja tihti langeb terve riie rähala-
teks, enne kui teda pool tosinat korda on kanda saadud.
On olemas palju inimesi, kes walmist osetatud riieid
ainult siis selga panewad, kui kõik nõõbid uueste ette
õmmeldud ja ka kui wõimalik, kõik palistused uueste
tehtud on.

Igalpool leidub toajiseseadeid, mis üsna kenad
wälja näewad, aga töepoolest on igal pool wead ning
nõrgad kohad wärwi all peidus. Wahedest wahib liim
wälja, toolid ning woodid pragisewad, käepidemed kat-
sewad, terwed ülkid rebenewad lahti, ja ometi on kõik
asjad alles uued.

Nägin ise, kudas üks woorimehe trooska sõitja all
katti läks, ehk teda küll alles kolm kuud oli tarwi-
tatud. Kui wärm maha pudenes, nähti, et kodarad
wammised, puu täis oltsaauksid, kõik kohad lahtised ja
terwe wanter wiletsaste tehtud oli.

„Ainult müügi tarwis, mitte tarbe jaoks“ — see
tuleks hulga kauba peale kirjutada, mis meie ajal
walmistatakse!

Kui ainult poolwalmis tehtud, ebaausalt ja hoole-
tult walmistatud asjad oma mardisandi hõlpude alt

wälja astuda ning tött rääkida wõiswad, nad ütlesiwad:

„Ära osta mind, sa waene tööline! Mina olen ainult müügi tarwis tehtud, mitte aga tarwitamiseks! Mitte rikkadki ei peaks mind ostma, sest mina lagunen juba siis, kui mind alles õige wähe on tarwitatud.“

Odawad, järelejäänustest walmistatud riided ütlesiwad:

„Ära osta mind! Minu nõõbid langewad eest ära ja minu palistused lõhkewad, kui sa mu esimest korda selga paned. Mina kantan kõige ligemas tulewikus kõik oma wäljanägemise ning kaju, ja niipea kui ma kord märjaks saan, tõmba vad ülejäänustest ja pühistest walmistatud ollused oma wale näo eest loori ära.“

Beenikeselt maalitud paiste- esl ilukaubad ütlesiwad:

„Ära otsusta meie üle meie wälimuse järele. Meie waiba all puhkawad ainult waled, wammitanud puu, nis täis olisaaklused, ja lõhed — kõik kiini kaetud wärnitsa ja wärwi abil. Meie oleme ainult waatamise tarwis.“

Meie päewil on otse raske niisugust asja leida, mis hästi ja ausalt on tehtud, mille juures iseloom, isiklikkus ja põhjalikkus töös peituvad. Enam jagu asju on niisama kolkku koperdatud. Niisugune hooletu ja autu töö on nii üleüldine, et ärid, kes tõeste ainult häid asju teewad, kõige suuremas lugupidamises seisda ja kõige kõrgemat hinda wõtta wõiwad.

Si ole küll ühtki naisterahwast Ameerikas, kes, kui tal kuld- ja hõbeasjade hulgas walida on, mitte Tiffany kaupa kõigist teistest tingimata paremaks ei arwaks.

Miks?

Sest et Tiffany nimel iseloom on, sest et tal lugupidamine on, mis temale ligi saja-aastane aus, õiglane töö on wõitnud. See nimi tähendab sedajani, mis õiglus ja headus tähendawad. Kes Tiffany juurest ostab, teab, et teda ei peteta, õikku ta isiklikult

wõi telligu kirjalikult. Ta teab, et selles äris wiletsat, petlik' u, alawääruslist ja poolwalmist kaupa ei müüda.

Hea nimi, mis ühel äril on, on temale kõige paremaks reklaamiks ning soomitajaks. Just kõige suuremate wabrikantide hulgas on inimesi, kes oma nime kui oma kõige kallimat warandust hindawad ja ühelgi tingimisel alawääruslist kaupa ei müü. Määratusuured summad makstakse tihti ainult selle nime eest, sest et ainult tema kauba headuse ja ausa walmistamise eest wastutab.

New-Yorgis on ärisid, mille nimede eest, kui neid oma kaubaäri nimelks wõiks saada, miljoneid makstakse, sest et nad õiguse ja aususega ühewäärilised on ja sest et nad ü eüldjuse usaldust tehastawad.

Oli aeg, mil paljas nimi „Grahams & Tampion“ ühe fella peal hea töö ja laitmata lohkuseade eest wastutas. Terwest maailmast wõidi sealt, raha ette saates, kaupa tellida ja selle juures kindel olla, et tellimine korwa pealt täidetaks ja kaup läbi hea on. Grahami oma on ka Greenwichi tähetornis seisew kell, mis terwetele rahwastele normalaega teatab ja mida tänapäew ainult weel iga 15 kuu tagast lord seatakse.

Sest et nad ainult head tööd tegiwad, iial ei waletanud ega petnud — sellepärast on Tampion ja Graham Westminsterabteiisse maetud.

IV.

Wahel kunstniku ja käsitöölise wahel.

Kui sa ühe töö walmis teed, siis pead ütelda wõima:

„Siin on minu töö, mina olen walmis tema eest wastutama. Ta ei ole ligikaudugi hästi tehtud, tegin ta nii hästi kui suutsin, aga ta on walmis. Selle eest tahan wastutada, igauks wõib selle järele minu üle otsustada.“

Ära ole iial rahul „kaunis heaga“ ja ära ütle ka

mitte „hea kallalt“ — ära ole millegagi rahul, millest ja ütelda ei wõi: „See on minu kõiae parem töö!“

Tee kõik oma asjad nõnda, et igakõik, kes mõne sinu asja kusaqilt leiab, selles iseloomu ja isiklikkust näeb ja headust selle pealt kui sinu ärinime lugeda suudab. Kõige juures, mis ja teed, seisab sinu hea nimi kaalu peal — ja sinu nimi on sinu kapital. Sina ei wõi ial wiletjat tööd, alawäärtuslikki kaupa käest ära anda. Iga tüki peal, mis ja oled teinud, on see tähtjas wõi tähtsuseta, peab sinu kaubamärki „laitmata“ seisma. Kõik, mis sinu käest läbi läib, pead ja läbi vaatama, nagu Tampion iga kella läbi waatas, mis ta ärist wälja wiidi. See peab kõige parem olema, mis ja üleüldse teha oskaks, jah: kõige parem, mida inimline osawus ial valmistada suudab.

Just wõike wahel „h:a“ ja „kõige parema“ wahel on ka wahelis käsitöölise ja kunstniku wahel. Need wäikesed käsitused ning parandused, mille ette igapäewane tööline parajaste seisma jääb, teewadki meistri kuulsaks.

Näe oma töö kallal waewa nagu Stradivari oma wiulite kallal, mille peale ta kirjutas: „Igapäewaks ajaks tehtud,“ ja millest weel ükski pole otja saanud. Iga töö, mis ja käest ära annab, olgu sinu iseloomuga tembelstatud nagu kuldsepa töö karatitempliga.

Stradivari ei tarwitanud oma wiulitele patenti, sest ükski wiulisepp ei kulutanud oma wiulite peale niipalju raha ja waewa kui tema. Tema tahtis neid kõige täielikumaks teha. Ja tegi ka. Temal oli ju algusest saadil kindel soow, et inimesed tema nime iga wiulil peal kõige kallimaks wäärtuse tundemärgiks pidiwad pidama, ja see pidi tema tööd terwes maailmas laitsma. Tema nimi oli tema patent — teist patenti ei olnud temale tarwis. Ja meie päewil on ikka weel alles olem Stradivari wiul oma 6 — 20,000 rubla wäärt, see tähendab: tema mitmekordne raskus kullas.

Mõttele kord järele, kui palju ja wäärt oleksid, kui sul laitmata töö eest niisugune nimi oleks kui Stradivariil wõi Tampionil ja kui ja niisamatais kirde oleks

sid laitmata töö vastu kui nemad. Midagi ei ole, mis niipalja väärt oleks elus ja iseloomus, kui sinu töö põhjalikkus ja täielikkus. Sinu elupõhjusmõtte olgu: ainult laitmata tööd teha!

Kui keegi inimest teenistusesse võtab, siis ei avalda tema peale üheski asi nii suurt mõju, kui nägemine, et kellegile teiseks loomuks on saanud hoolsalt, täpi pealt ja laitmata tööd teha. Kui üks noor-meest tööste ustawalt tööd teeb, mitte palga ega teenistuse pärast, vaid sellepärast, et temas midagi on, mis teda ainult siis ühe tööga lubab rahul olla, kui see omal viisil täielik on — kui ühel noorel mehel see omadus on, siis märkaks igaüks, keda ta teenib, et ta tubli mees on.

Tean hulga lugusid, kus ülendamine nimelt sellest ära rippus, et teenija ärist pisut enam osa wõttis, enesele pisut enam waewa teqi ja oma töö wähe paremine toimetas, kui seda tema poolt oli oodatud.

Arimees ei ole ju narr. Tema ei ütle kõil, mis ta mõtleb, aga paremusemärgid tunneb ta lohe ära ja hoiab meest filmas, kes töö tööste hästi ära teeb; ta teab, et niisugusel mehel suur tulewik on.

Noorem John D. Rockefeller ütleb:

„Tagajärje ehk wõidu salidus seisab selles, et üsna igapäewased asjad ebaharilikult hästi tehtakse.“

Enamjagu noorimehi ei näe, et redelipulgad, mis kõige kõrgematele kohtadele wiivad, ainult üsna igapäewaste, alamate, hariliklute lohuste ustawas ja hooljas täitmises seisawad, mis meil nende praegise koha peal on täita. Sinu tänane töö on sinu homse ülenduse juurde wiima uufe wõti.

Balju palgalisi leidub, kes mõnda suurt asja ootawad: see peab neile wõimaluse andma näidata, mis nad wäärt on.

„Mis kasi wõib see tuim ühetaolus, see harilik ja igapäewane töö saata ja kudas wõib ta mind edasi aidata?“ nii ütlewad nad iseenestele.

Ag a ainult see saab maailmas edasi, kes head wõimalust just neis lihtjates töödes näeb — kes üsna igapäewastes oludes aruorralise wõimaluse leiab.

Mis sinu peremehe ja teiste tähelepanemist sinu peale juhib, on järgmine: tee oma töö pisut paremine kui teised sinu ümber — tee ta pisut ilusamine, pisut rutemine, pisut täpipealselt, pisut hoolsamalt kui teised; ole nupukas üles leidma, kudas wanu asju uue ja parema wiisi järele wõib teha; ole pisut aupakkikum ja lahlem, pisut taktitundlikum, rõõmsam ja lootwam, pisut sõdikam ja kasulikum kui teised!

Nii mõndagi on peremees juba parema, kõrgema koha tarwis wälja walinud, enne kui ta ise selle peale mõtleb. Wõib weel mitu kuud mööda minna, minu pärast ka aasta, enne kui loht tuleb. Aga kui asi nii kauget on, kes on siis järgmine? See mees, kes wahest, mis „hea“ ja „parema“ wahel on, aru on saanud, kes teab, mis wahel „kauni“ ja „kõlise“ wahel on, kes tunneb, mida teised heaks nimetawad ja mida tema kõige paremaks arwab.

Üks kõige tähtsamatest wõidu ehk tagajärje eelmärkidest on põlew igatsus, oma asju tõeste walmis teha ja wäikestes asjades niisama täpipealne olla kui suurtes. Noormees, kes edasi jõuab, on igakord see, kes sellega rahul ei ole, kui ta midagi „kaunis hästi“ on teinud, ja kes midagi oma käest poolwalmilt ära ei anna: ainult see, mis täiuseni täielik on, leiab tema poolt armu. Niisugused inimesed, kellel waigistamata igatsus rinnas on, igalpool kõige paremad olla, kõige paremat teha ja kõige paremat saada, — niisuguste inimeste käes seisab edulipp ja nad saawad teistele eeskujuks ning aateks.

Üks kõige tublimatest meestest, teda ma tunnen, awaldas igauhe peale, kes teda nägi, unustamata muljendit just selleläbi, et ta alati kõige paremat nõudis. Oli see ta riide riide: wõi passimiseheadus wõi midagi muud, mis ta ostis — ainult kõige parem oli temale küllalt hea. Ka kui ta alles weel üsna waene oli ja alles ülespoole tõusma hakkas — olulord, mil teised odawates sõõgimajades sõiwad ja odawates korterites elawad, ei tahtnud ta sellest midagi teada. Tal oli kindel arwamine, et tal ainult siis tagajärge on, kui ta enesele kõige kõrgemad sihid walib, enesele kõige suuremad

nõudmiseks ette paneb ja teiste peale ainult kõige paremat muljenbit avaldab. Seda ei võivat ta aga lubadagi, kui odawas sõõgimajas läib ja wiletsas korteris elab. Selle kõige eest hoidis ta kui kühwti eest kaugemale, sest tal oli kindel usk, et see ta alla kiskub. Tema ei jallinud odawaid, wiletsalt trükitud raamatuid, wiletsaid riideid, wiletsat korterit — temal pidi kõik kõige parem olema, wõi ei mitte midagi!

Tema tuttawad arwastiwad kõik, et see tema poolt suur jõledus olla ja ta wististe õnnetuks tegewat, kui ta ise oma äri põhjendamise puhul kõik sissetuleku selles ära tarwitas, et äri wõimalikult peenike ja tore saaks, nii et tal nimelt peenikeste inimestega tegemist wõiks olla.

Tema aga jäi oma arwamise juurde, et peenikeste inimeste enese ümber kogumine seda wäljaannet wäärt on, sest nad suutwat teda pärast elus edasi aidata. Temal oli kindel usk, et seltskondline tutwus ärilise tagajärje wankumata abinõu on. Ja tema pärastine elukäik annab temale õiguse. Esiotsja pidi ta küll õige raskete wõitlema, näüd aga on ta juba niisugusel astmel, et enam midagi karta ei ole. Ja kõik, kes teda poisikesena tundsiwad, imestawad näüd ta jäidust ja ärimehelikku tublidust.

Mis meie selle mehe eluloost õppida wõime, on mõte, et meie elus midagi enese külge ei lasse halata, mis meie aateid alla kiskuda ja meie nõudmist iseeneste wastu wähenendada wõiks. Kui meie endid kõige paremate inimeste hulka arwame, kõige paremat tööd teeme, aga ta alati ja igal pool ainult kõige paremate enestele küllalt heaks arwame, — siis wõime ta elus ainult kõige paremat wõita.

On sul midagi sinu olekus, mis alati ainult kõige paremat soowib teha ja tahab saada ja tial wähemaga rahul ei ole — kui sa seda mõdedupuud igal puhul tarwitad, siis saad sa elus wististe tähtsaks, peaasi, kui sa oma aatele järjekindlast truust jääd.

Oled sa aga odawa pahnaga rahul, ei nõua sa oma töödes ja igal pool mujal mitte ainult kõige pa-

remat, siis ei või sa midagi muud loota ja oodata, kui seda, et igal pool teisel kohal või ka viimasel pead seisma.

Kes midagi on teinud, millel kalliskäsi on, sel oli kõrge arusaamine sellest, kuidas ta oma asju pidi ajama. Tema ei olnud iial letpäralise tööga rahul; ta ei olnud mitte sellega rahul, et asju nii ajas, nagu neid teised ajavad, vaid ta tahtis neid alati ikka pisut paremine teha. Mis tema läte juhtus, selle viis ta ühe sammuga edasi, ühe astme kõrgemale. Ja see aste tähendabki töö headust. Kes ette võtab, igas asjas, mis ta toimetab, kõige parem olla, see jõuab viimastele ka täiusse kõrgusele.

V.

Teise järgu headusega inimesed.

Ütelakse, et Amerika riigimees Daniel Webster kõige parema kalasupi keetnud — põhjusmõtte järele, millest ta täppealt kinni hoidis, et ta üheski asjas, mida ta mõistis, teise järgu headusega mees ei tahtnud olla, vaid igal pool ainult kõige paremat tahtis teha.

Selle põhjusmõtte peamiseks eesmärgiks oli oma tegema: mitte iial ja mitte milleski „teise järgu tublidusega“ olla.

Mitte see ei ole tähtjas, mis sa teed; püüa seda ainult nii hästi teha, kui iial oskad ja suudad. Ära tee iial alaväärtuslike asjadega tegemist. Tee ainult kõige parem töö, läi ainult kõige parematega läbi, vali enesele ainult kõigeparema — ühe sõnaga: ära ole iial ega kusagil teise järgu headusega rahul!

Ei või enesele ette kujutada, et mõni noormees ütelda võiks:

„Tahaksin teise järgu headusega inimeseks saada. Ei tahaks mitte esimeses järgus olla; ei tahaks mitte kõige paremaid tellimisi ja head palka saada; teine järg on mulle küllalt hea.“

Rindlaste mõiks ütelda, sel mehel puudus kõige lihtsam inimlik mõistus, jah, tema mõistus ei ole üleüldse mitte korras.

Ja ometigi on igal pool noori inimest, kes seda ütlevad — küll mitte sõnadega, aga oma õppimises, töös, ülespidamises, kõiges, mis nad teevad. Kui nad sugugi ei katsugi kõige paremat teha, siis kasvatavad nad ise ennast keskpäralisteks, selle ettevõtetel iial tagajärge ei ole.

Sina muulud liig kergeste teise järgu headusega inimeseks, ainult sellepärast, et sa katsetti ei tee esimesesse liiki jääda.

Seda teevad tuhanded — ja sellepärast ongi teise järgu tööõimuga inimest nii hirmus palju. Igal pool näed niisuguseid keskpäralisi inimest: noored mehed ärised, kes iial küünarpuust lahti ei saa; mehanikusi, kes alati kätteulatajateks jäävad; kõiksugu inimest, kes iial keskpäralisusest kõrgemale ei tõuse, kes alati alamate kohtade peale jäävad, sest et nad ennast dieti ei taha waevata, sest et nad oma tööd südametunnistuse järele ei tee, sest et nad ei katsugi oma töödes esimese järgu töölisteks saada.

Aga selle puuduma tahtmise peale vaatamata on veel suurem hull põhjust, mis inimest alamal astmel finni hoiavad. Igasugune ulaelu, igasugused pahad, külgeharjunud viisid, terwise hooletusesse jätmine, õige hariduse omandamise puudus — see kõik asendab inimese teise järgu headuse astmele.

On leegi ennast ulaelu, prassiimise ja liiderlikkuse läbi nõrgaks teinud, on ta waim närvis läinud ja ta waimline kaswamine kängu jäänud — siis on ta kõige paremal korral teise järgu headusega inimene, wististe aga kolmanda kuni kümnenda järgu headusega. Kes oma wabastid tundisid nii pahaoste tarwitab, oma elujõu ära raiskab, oma were ära lihwtitab ja oma ergud liiaste ära wäsitab, see on üleüldse ainult veel pool inimest ja teda ei wõi iial esimese liigi hulga arvata.

Igasüks tunneb asju, mis süna wiivad. Wäikesed poisid aimavad oma wanemate seltsimeeste paha eeskujude järele ja suitsetavad, kõige pealt, et „täismehed“

tahavad olla; pärast suitsetamad nad, sest et nad tarwidusega on harjunud, mis niisama loomuwastane kui kahjulik on.

Täiskaswanud lakuvad enda täis ja selleks on neil sadanded põhjused. Aga mis põhjused neil ka on — inimene ei wõi mitte esimese liigi inimene ja ühtlast joodik olla.

Teisi ulaelu harusid aetakse maitsemise pärast taga, mis neist oodatakse; aga mida selle juures kõige kindlamine wõib oodata, on see, et inimene teise järgu peale langeb ja ühes asjas enam esimese järgu meheks ei jää.

Iga wiga, mis sa enesele lased harjunud kombeks saada, tõmbab sind teise astme peale alla ja loob sulle loomuwastaseid tingimisi wõitluses au, loha, riikuse ja õnne pärast.

„Seltšonnast wäljalükatud,“ sellest tihti kõneldakse, need ongi inimesed, kes „all pool joont“ seisawad, mis kõige paremaid teistest lahutab. Mõne juures tuleb see sellest, et juba need liig sügawal seisawad, kes nende eest nende nooreseas pidiwad hooldandma; aga kui sa kõik oma eluaja ainult teise järgu peal seisad, siis on see peaaegu alati sinu oma wiga.

Haridus, ja nimelt üsna hea haridus, on — Amerikas wähemalt — igale kättesaadaw; kes enesele ise kõige paremat haridust ei muretse, mida ta kas raamatuteist wõi äriliseist tegewuseist ammutada wõib, see wõib kindel olla, et ta enda ise teise astme peale on alandanud.

Iga inimene wõib mõnes asjas esimese järgu tööd teha, kui ta ainult t a h a b; keegi ei takista teda peale ta enese. Selles asjas ei ole meie ajal, mil wõistlus suur, enam mingisugust wõhandust. Sest nüüd hinnatakse ainult esimese headusega tööd kalliks.

Ainult siis ostetakse teise headusega asjad wõi wõetakse teise headusega inimesed ametisse, kui esimese headusega asju ja inimesi täepärast ei ole. Sa kannad esimese headusega riideid, kui nende eest maksta jõuad; ja sööd wõid, liha ja leiba kõige paremine, kui nad

estmese headusega on, ja kui sa neid ei saa, siis vähemalt soorid neid ometi.

Kiisama ei taha keegi teise headusega inimest, niikaua kui veel teist, paremaid olemas on; nad võetakse, kui paremaid ei ole või kui paremad liig kallid on. On aga midagi tähtsat ja paremat teha, siis otsitakse estmese headusega inimest.

Kui sa siis mõnelt a'ats estmese headusega tööd võid teha, üks lõik, mis töö see on, siis oled sa mees, teda tarvitada võidakse, ja tagajärg ei jää tulemata!

Mõni aasta tagasi tegi üks noormees Tuskegee piimatalitusekoolis lõpueksami. Kui sel ajal üht piimatalitust avada taheti, soovitas keegi meest koha sinna, keegi, kes omas kirjas mehe nahavärvi üle midagi ei olnud ütelnud. Kui näid mees ennast neegrina estteles, oli üleüldine imestus suur ja ärijuhataja hakkas mehe nahavärvist kõnelema. See aga vastas temale, et siin ainult valmistatava või värvist jutt võib olla, ja asti seati nii sisse, et noormees kõige pealt näitama pidi, mis ta oskab. Ametisse jätta teda aga ei tahetud — enne kui New-Yorgist sinna saadetud või üle teated tulivad. Ja kui siis kuuldi, et tema juhatusel tehtud või ühe protsendi enam kasu sisse tõi kui enne, ei näidanud mees ärijuhatajate meelest sugugi enam nii must olewat kui varemalt, ja kui teine saadetus veel 2 protsenti enam puhast kasu tõi, nägi mees, vähemalt äri silmis, juba hoopis walge wälja. Kiisugused teod on siitamaani ainsaks abinõuks musta naha pleekimise juures jäänud.

Keegi ei nõua, et sinust arst, advokat, põllumees või kaupmees peab saama; aga niipalju nõuab igaüks, et sa seda, mis oled, dieti oled ja et sa oma töö kõige oma jõuga ning osavusega walmis teed — ühildalt; et sa oma ametis — on see misjugune tahes — meister oled!

VI.

Põhjalikkus on waimurikkuse abiline.

Daniel Websteri, oma aja kõige terawamat pead, paluti lord ühe kongressi koosoleku lõpul ühe teatud küsimuse üle kõnet pidada. Tema wastus oli:

„Mina ei pea iial ühe asja üle awalikult kõnet, kui ma teda weel põhjalikult ei tunne. Et mul selle küsimuse tundmaõppimiselt aega ei ole olnud, siis ei pea ma tema üle mitte kõnet!“

Kord oli ta kusagil ühe tubli kõne pidanud, millest üleüldiselt arwati, et ta täitsa ettevalmistamata olnud. Harvardi ülikooli õpetatud selts oli temale ühe raamatu pühendanud. Kui ta lahus, unustas ta raamatu kaasa wõtmata ja selles leiti ta hoolega ülestirjutatud kõne.

Dickens ei lastnud ennast iial awalikule ettelugemisele meelitada, kui ta ennast selles hoolega ei olnud ette walmistanud. Temal oli wiisiks tüüki, mida ta ette lugeda tahtis, kuus kuud järgimööda iga päew läbi lugeda.

Suur Brantsuse kirjaniis Balzac töötas tihti üheainsa lehekülje kallal nädal aega, ja nüüd imestawad weel mõned meieaegsed kirjaniisud, kes nagu seened sooja wihma järele üle kõ arkawad, mispärast Balzac nii kuulsaks on saanud.

Kui Macready Inglise, Iiri ja Shotimaal wäheste kuulajate ees üles astus, siis mängis ta seal just niisama kui suurtes ilmalinnades kõige hülkawama publikumi ees. Tema ütles lord:

„Minu murdumata põhjusemõte oli, ta alamatele kuulajatele kõige paremat pakkuda, ja ma tarwitasin seda wõimaluft isegi iseäralise heameelega enesele harjutuselt. Tean ta kindlaste, et ma niisuguste etteastete juures wäga palju olen õppinud. Ma nimetasin seda „mängimiselt iseenele.““

Töö põhjalikkus ja täielikkus — see oli kõigi suurte ja tagajärjerikkaste meeste omadus. „Waimurikkus on wirtus.“ „Minult wirtusele, mida üksi

waew ei lahmata, kohiseb tõe sügawaste warjatud hallikas."

Uga paljud näitse uskuwat, et nad kõiksugu wiletsat, hooletut, poolwalmist tööd teewad ja sellest hoolimata esimese ligi headusega tööd tagajärjed wõiwad wõita. Nad ei tea, et iga suur tagajärg, kuni ta kõige pisemate üsfilasjadesse, ainult lõpmata wirtuse läbi kätte on saadud.

Ukski noormees argu uskugu, et kaugele jõuab, enne kui põhjalik, täielik tööd temale teiseks loomuks on saanud. Hooletus, mittetäpisealus, harjunud wiis, kõike ainult poolwalmis teha — see häwitaks isegi niisuguse waimurikka mehe tagajärjed ära, nagu Napoleon oli.

Kui inimesed kokku arwame, kes oma elust nähtawad jäljed maailma järele jätawad, siis ei leia meie esimeses reas nende hulgas mitte neid, kes noores eas oma hiilgawate waimuannete poolest ilma paistawad wõi juba oma elutee algul kõige suuremat loostust andsiwad, waid need on kõige pealt niisugused, kes raudse wirtusega on töötanud, kes ühe asja juurde jäiwad, kuni see asi täitsa walmis ja hea oli, ja selle peamadusteks julgus, wastupidamine, inimlik wäärtus ja otsekohesus oliwad.

Kui oskused, mis mitte sugugi üle lespäralsuse ei tarwitse tõusta, endid ühendawad praegu nimetatud mitte sugugi hiilgawate omadustega, siis suudab nende omanik suuri ja kuulsaid asju korda saata. Kui meie nii siis juba ette ära ütelda tahame, kes päras-tises elus edasi jõuab, siis ei pea niisuguseid mitte nende noorte keskest otsima, kes usuwad, et nad juba kõik oskawad, ja otsimal teel sihile tahawad jõuda.

Põhjalikud nooredmehed, need on, kellest pärast kuulda ja teda pärast kõrgemate kohtade pealt leida kui teisi, kes liig wedelad ja pealiskaudsed oliwad põhjalikkuse tarwis. Üks nendest on Elihu Roott näüd Põhja-Amerika Ühisriikide senati litte. Juba Clintonis, New-Yorgis, koolis käies otsustas ta kõike, mis ta õppis, nõnda laua õppida, et see põhjalikult käes oleks. Ehk ta küll mitte just hiilgawate waimu,

annetega ei olnud, leidiswad ta kooliõpetajad peagi, et kui Eihu ütles, et ta seda või seda õskab, ta seda ka tõeste põhjalikult õskas. Ta armastas raskeid ülesandeid, mis wastupidamist ja kannatust nõudiswad. Teised p'isid kutsusiwad teda raamatukoiks, aga tema naeris selle üle rahulikult, sest ta teadis selgeste, mida ta tahtis.

Kui teised talweõhtutel jää peal uisutasiwad, istus ta tihti kodus oma rehkenduste või algebra juures. Alles weel hiljuti ütles ta, et see wiis, raskesti ülesannetest rahulikult jagu saada, temale igatahes äht asja olla õpetanud, ja see on: lõpujärelbus es ettemaatlik olla, sest igal ülesandel oli ainult üks lahendus, ja wõti, mis ülesande awas, oli — k a n n a t u s !

Selle põhjusmõttega lõi ta täieste walmis teha, õppis ta ülikoolis ka õigufeteadust ja sai üheks kõige tuttawamaks adwokatiks New-Yorgis, selle kätte kõige raskeimad asjad ja kõige suuremad summad usaldatalse, ja wilmaks jõudis ta presidendi kabinetti.

William Ellery Channing, Aue-Engl'smaa suur usuteadlane, oli noores eas nii warne, et enese'e mae-walt riided selga jõudis osta, aga ta haris ja õpetas ennast tõsise kirega. Ta ütles iseenesest:

„Ma tahtsin enesest niipalju kui wõimalik teha. Mina ei olnud sellega rahul, et midagi ainult pealiskaudselt või poolikult teadsin, waid ma tahtsin kõike, mis õppisin, läbi ja läbi mõista.“

Kui Saksa rahwas wimafel ajal maailmas enesele nii tähtsa koha on omandanud, siis on teda sinna kõige enam Saksa põhjalikkus aidanud. Sakslased ei tee midagi poolikult. Hooletu wiis, mill'ga amerikalased oma asju tihti teewad, on Saksamaal peaaegu täitsa tundmata: neil on asjade uurimise juures kõige suurem kannatus ja nad panewad asjade walmistamise juures ka kõige pisemate ülikasjade peale kõige suuremat rõhku. Saksa waim armastab lorda ja järjeõiget tööd igas asjas, ta ei rutta, aga ta teeb kõik nii täielikult, kui seda üleüldse weel teha võib.

See omadus, kõik, mis nad teevad, täieste ja üsna valmis teha, on noored sakslased Inglise ja Amerika sellesamaaegisest noortest meestest kaugemale ette aidanud. Iga ärimees võib niisuguseid inimesi, kelle töö juures ta julge mõib olla, ja sellepärast on praegu Inglisemaal, iseenamisi pankades ja suurtes kaubamajades, Saksa äriteenijate järele suur nõudmine, sest et nad neis asjus kõik teised üle löövad, põhjaliku eelhariduse on saanud ja oma ameti peale kõige täielikumalt ette on valmistatud.

See on erand, kui Inglise keelt kõnelevate rahvaste keskest noor mees leitakse, kes peale emakeele veel mõnda teist keelt kõneleb, kuna enamaste kõik noored haritud sakslased mitu võerast keelt kõnelevad ning kirjutavad. Nad lähewad Prantsuse- ja Inglise- maale ning töötawad seal ilma palgata, et aga Prantsuse ja Inglise keelt kätte õppida. Iga kaupmees märkab mõne Prantsuse kaubamaja äriajajate ajades, et prantslased, ainult üksikud erandid välja arvatud, ainult Prantsuse keeles kirju kirjutawad.

Sakslaste juures on asi teine. Kuna nad rohkesti keeli tunnawad, ei ole neil raske iga riigiga selle riigi keeles äriteiru wahetada. Ja wälimise kauplemise tiire kaswamine maades, nagu Inglismaa ja Amerika, on nad selles asjas teistest kaugemale ette üritanud.

On paraku tõsi, et läbiistlune noormees Amerikas ise usub, et ta sellegipärast ilma ühegi ettemalmistuse ta edasi jõuab. Kui ta ainult õige julgelt ette astub, see on tema mõttekäik, siis olla see niisama hea kui laialine ja põhjalik ettemalmistus ning mõiwat teda elust juba läbi aidata.

Uga see on hädawõitlik pettus. Eest kui meie ta külgepassimiseosawuse muutuwate asjaolude juures arwesse wõtame mis amerikalasele külge on sündinud ja teda suurel määdul aitab, siiski annab põhjalik ettemalmistus sakslasele ülewõimu kätte. Tema suudab ärsitasjad fergemine üle filmata.

Sakslaste juures walitseb lord, et kes kaupmeheks tahab saada, see ta kõrgemas koolis ehk kauban-

dusekoolis käima ning pärast veel kolm õpiaastat kaupluses läbi tegema peab.

Põhjalikkus ja ärimehelik ausus, need kats Saksamaa sakslase omadusi, teevad, et Saksamaa mõju termes haritud maailmas ikka enam ja enam kasvab.

Sellemostu on ameriklaste põhjusweats põhjalikkuse puudus. Kui wähe leidub Amerikas inimesi, kes endid oma ameti wastu põhjalikult ette walmistawad! Pisut harimist, pisut raamatute sorimist — see on kõik, mis nad tarwitawad, ja siis on nad kõige jaoks walmis.

Mõni aeg tagasi sai ühe Amerika ülikooli professor ühe noore neiu käest lääne poolt kirja, milles temalt küsiti, kes professor uskuwat, et tema, kirjakirjutaja, kõnelemises tundisid wõiwat anda, kui ta tema ülikoolis katete sükümmend tundi ettelugemisi kuulaks!

Mitte kõige tarwiliemate fooli õpeainete tundmust ei armata tarwilise's. Ühes rahwa-ülikoolis, Massachusettsis, tuli eksami tegemise juures ilmiks, et 1122 õpilasest 859 sõna „to“ ja „too“ wahel ei teadnud ja mõlemad sõnad kirjjas ära wahetasiwad. (Esimene sõna tähedab „juurde“, teine „ühtlasi.“) Ja niisugused näitusid wõiks tosinaid tuua; wanemad õpilased kirjutasiwad Persia kuninga Cyruse nime kahtlümmandseisest moodi waleste.

Muidugi teada tarwitatakse siis tuhat kawalust, et oma teadmatust warjata, ja alatine hirm, et mõni wiga selle awalikulks wõiks teha, on otse kahetsemise-wäärt.

Sellepärast otstitakse igal pool elawalt kõige lühemat teed, kudas midagi õppida saaks, kõige lühemat õperaamatut jne. Sõnad: „ma ei wõi oodata“, „mul pole aega põhjalik olla“ on Amerika kohta otse iseloomulikud ja igalt poolt paistab see filma: ärist, koolist, seltskonnast, kirikust. Ei suudeta oodata, kuni mõni kõrgem kool wõi ülikool läbi on. Poisite ei wõi oodata, kuni ta nooreksmehelks saab, noormees kui ta mehelks sircub. Noored inimesed jooksewad ärisse ilma kõige eelhariduseta ja harjutuseta — mis

ime siis, kui nad wiletsat, palawikutaolisi tööd teewad ja juba kõige paremas eas surewad!

Uhelgi maal maailmas ei tehta, võib olla, nii palju wiletsat, poolikut tööd kui Ameerikas. Arstiteaduse poolikult haritud õpilased wõtawad asjatundmata lõikuri ette ja tapawad haiged lihtsalt ära, ainult sellepärast, et nad enestele aega ei wõtnud endid oma elukutse wastu põhjalikult ette walmistada.

Poolharitud adwokatid ajawad oma asju asjatundmatast ja lasewad enestele abitarwitajatel selle eest maksta, et nemad, adwokatid ise, protsessiajamist weel põhjalikult ei tunne.

Poolharitud õpetajad peawad wiletsaid jutlust ja hirmutamad kõigil mõtlewad ja haritud koguduseliikmed kirikust eemale.

Paljud noored mehed ei hooli sellest midagi, et nad poolharitud on, waid tormawad elusse ja ametisse, ja kui neil midagi äpardab, siis lordawad nad, et seltskond süüdlane olla!

Loodus teeb aastasadastid tööd, kuni ta mõne roosi või puuwilja täieliseks on suutnud teha aga noor ameeriklane suudab kõige keerulisema protsessia walmis saada, niipea kui ta kolm kuud seaduseraamatut on sorinud, ja noor arst võib kõige kardetawama lõikuse ette wõtta ning selle juures kalli inimese elu kaalu peale panna, kui ta kats või kolm poolaastat arstiteaduskirja ettelugemist on pealt kuulanud.

Ei! Põhjalikkust on tarwis. Sest põhjalikkus on waimurikkuse abiline.

VI.

Sõdaohtlik „peaaegu.“

New-Yorki raudteewalitsuse juhtiva inseneri, Parsons'i juurde tuli ühel päewal noormees, kel kõiksugused soowituskirjad tuttawate poolt kaasas oliwad, ja palus kohta.

Inshener küfis:

„Mis Te ostate? On Teil mõni eriamet?“

Noormees vastas:

„Oskan peaaegu kõik!“

Inshener tõusis üles ja lõpetas läbirääkimise järgmiste sõnadega:

„Mina ei mõi kedagi tarvitada, kes peaaegu kõik oskab. Parem mõtan mehe, kes ainult üht asja, aga seda põhjalikult oskab.“

Gull inimesi näewad, et edasiisaamisel just nende nina ees kinni kujuk. Nad oskavad palju poolikult, aga ei midagi täielikult. Nad on palju õppinud, aga kõik on ilma väärtusetä, sest et nad midagi täielikult ei ole õppinud. Kui paljud inimesed tunnewad üht mõi peaaegu laht keelt, aga tööpoolest ei oska nad seda kõneleda ega ka kirjutada. Nad tunnewad üht mõi ka peaaegu laht teadust, aga selle alust nad ei tunne. Nad tunnewad üht mõi peaaegu laht ametit, aga dieti ei oska nad kumbagi käsitada.

Igal pool näeme inimest, kel midagi „peaaegu“ lorda läheb. Siin on mees, kes peaaegu adwokat mõib olla, aga täieste ta teadus selleks ei ulata. Siin keegi teine, see mõiks peaaegu arst olla, aga tema ei tunne ei seesmist ega välismist arstiteadust täieste. Mõni teine on peaaegu õpetaja, mõi peaaegu kaupmees, mõi peaaegu põllumees. Mõni jälle on peaaegu kooliõpetaja, aga kooli juhutada ta ei mõi. Gull inimest, meeste- ja naisterahwaid, on midagi peaaegu, aga midagi puudub ometi weel, nii et nad seda täieste olla ei saa ega mõi.

Kui niisugused inimesed midagi ette mõtawad, siis ei tee nad midagi täielikult walmis. Igalord lõpetawad nad just seal, kus nende töö alles tagajärgeft oleks näitama hakata mõinud.

Baljudes Amerika majades seisawad kusagil põõningul, kuuris mõi töötoas tööd kokkuhoidwad ülesleitudused tosinate kaupa, mis mitte üht ülesleidja rikkaks teekiwad, waid terwet ilma edasi aitaikiwad — kui nad ainult weel üks-samm edasi ja dieti olekikwad walmis tehtud. Aga ülesleidjad kaotawad julguse,

wõi wäsiwad ära, wõi neil puudus wastupidamine ja harjumine asju walmis teha. Ja nii jääb pooleli- tehtud masin sündimata lapsel! Ülesleidus ei saa ilal maailma walguist näha ja kõik tema peale kulutatud aeg on kadunud jah, weel enam kui kadunud, sest mees ei ole tema juures mittegi wastupidamist ja põhjalik- kust õppinud.

Washingtoni patendiametis seisawad sadanded, jah tuhanded ülesleidused, mis täitsa wäärtusetu on, sest et neid dieti tarwitada ei saa, sest et nende looja- tel puudus põhjalikkus ja tarwilik teadmine wõi ka osawus asja tõeste tarbe jaoks walmis teha. Edison oli nii tark, et mõne neist pooleli tehtud leidustest täie- likult ja tarbekohaselt walmis tegi.

Maailm lubiseb poolikutest töödest, mille juures pisut enam püüwust, pisut enam harjutust, pisut enam asjatundmist asja terwele maailmale kasulikuks oleks wõinud teha. Ma soowiksin, et meil oleks tuhat Edi- soni, kes kõik need poolikud katsed täielikuks teekiwad, ja meie wõiksimel palju laugemal ehuteel seista.

Sädaohtlik sõna — see „peaaegu“! Ta on nii mõnegi mehe kulutanud, kes edasi oleks jõudnud, kui ta oma noore eas ennast hoolsa ja põhjaliku tööga oleks harjutanud ja kui ta kõik, mis ilal ette wõttis, walmis oleks teinud.

Lugemata inimesed elawad wiletsas lehkparalyses ja paljud jääwad peaaegu just sihi ette seisma — sest et nad oma noores eas „peaaegu“ga“ rahul oliwad. Nad on oma ülesanded peaaegu kätte õppinud, on selle, mis neile ülesandeks tehti, peaaegu ära teinud — kõik peaaegu — aga mitte midagi täieste.

Nad on nagu poisid, kelle isa wälja kaduma läi- nud lambaid otijima saatid ja kes tagasi tulles isa küsimiste peale, kas ta lambaid leidnud, wastas: „Jah, isa, peaaegu!“ Nad ei ole õppinud, et sõna „peaaegu“ ja „walmis“ wahel lai kuriistik haigutab!

VIII.

Inimesed, keda alati otsitakse.

Tubli ärimees ütleb:

„Oskad sa hea nõela teha, siis teenid sa sellega enam, kui et wiletsa aurukatla ehitad.“

Ja Emerson ütleb:

„Kui keegi parema raamatu kirjutada, parema jutluse pidada wõi parema hiirelõksu teha oskab kui teised, siis leiab maailm tee tema maja juurde, ja kui see ka keel metsa seisaks.“

See enesele seaduseks, millest sa ita! üle ei astu, kõik, mis sinu läe alt läbi läb, niihästi kui wõimalik teha. Waota temale oma mehise iseloomu pitsat peale. Tõus olgu sinu ärimärk. Niisuguseid mehi otsitakse igal pool. See harjumine on kõige parem omadus, mida leidub, ta on kõige paremaks geniuse asemikuks; ta on parem kapital kui sulane raha; ta aitab find enam kui kõik sõbrad ning mõjurikad soowitused.

Ara mõtle liig kaua ja liig palju selle peale, kui palju ja oma tööd eest saad. Sinul on siin palju tähtsama ja kallima asjaga tegemist: sinu au, sinu tulewane elu, sinu terve edasi jõudmine põhjened selle peal, kudas ja oma tööd teed, kas ja oma südame-tunnistuse selle järele paned wõi ei.

Noor neiu, kes ühe ajalehe juures ametis oli, ütles mulle, ta ei katsuwatki kõige paremat teha, sest teenistus olla wäike. Aga see wiis, wiletsat tööd teha, sest et tasu küllalt suur ei ole, hoiab tuhanded maailmas edasi jõudmasti tagasi.

Töö on iseloomu asi, mitte tasusaamise asi. See on patt iseenele wastu, kui sa oma iseloomu wiletsa wõi hooletu tööd läbi ära rikud — sest et sa selle eest palju tasu ei saa. Igal töölisel on weel millegi munga tegemist kui tasusaamisega: iseloomuga ja mehifusiga — ja sellega wõrreldes ei tähenda tasu üleülbse midagi.

Uis wäga tutaw õiguseteadlane jutustab järgmise loo. Tema laskis lord aeda teha ja ütles noorele mehele, selle hoolde ta selle tööd jättis, tema wõtku

toored, hõõweldamata laud ja ei tarwitawat mitte puhast tööd teha, sest tema, õiguseteadlane, maksawat selle eest ainult poolteist dollari.

Kui ta natulise aja pärast sealt mööda läks, nägi ta, kuidas mees lauda hoolega hõõweldas ja üsna laimata tööd tegi. Kuna ta arwas, et mees tema läest wististe enam tahab nõuda kui poolteist dollari, ütles ta noorele mehele weel lord, tarwitagu ta laudu hõõweldamata, nagu nad on, ja läks ise edasi.

Noormees ei hoolinud sellest midagi. waid tegi töö nii hea, kui ta seda üleüldse teha mõistis.

Kui õiguseteadlane tuli, ütles ta töölisele üsna pahaselt:

„Ma ütlesin Teile, aia äärde istutatatse wiinapuud ja need katawad aia kinni; misfugune ta seal all wälja näeb, on mulle ükskõik.“

„Aga mulle mitte,“ oli imestust äratam wastus.

„Mis Te nõuate?“

„Poolteist dollari.“

„Mispärast tegite enesele siis nii palju waewa, kuna Te selle juures ju ometi midagi ei teeni?“

„Töö enese pärast.“

„Aga keegi ei oleks hõõweldamata laudu tapu-taimede all näinud!“

„Mina aga oleksin teadnud, et seal all minu poolt tehtud wilets töö on!“

Kümne aastat hiljem oli õiguseteadlasel — ta oli lohtunil — mitu tööd suurte awalikkude hoonete kallal ära anda.

„Tööstajate nimede hulgas nägin ma,“ jutustab ta, „ka selle mehe nime, kes mulle lord aia oli teinud. Mina andsin töö temale ja tema on selle juures rikkaks meheks saanud.“

Kasid ja oma südametunnistuse töö üle otsustada, ükskõik, kui wäikest tasu sa saad, pall ei jää sulle mõnel kujul mitte tulemata.

Ka kui tasu ainult wäike on, sina ei tohi iseenele pärast mingisugust tööd oma läest ära anda, millest sa ütelda wõid, et ta „mitte hea“ ei ole,

Kui üks töö sinu läest lahjub, siis peab see tä-

hendamata, et ta mitte wilets ja hooletult tehtud ei ole. Kui siin a ühe ülikonna oled teinud, siis peab see tähendamata, et palistused lahti ei tule ja nõõbid küljest ära ei kuku. Kui siin a ühe riista oled teinud, siis peab see tähendamata, et ta mitte liimitud ei ole. Kui ta ühest tükist pidi tehtud olema, et sa sinna, kus tugawat puud tarwis, mitte wammist wõi nõrka puud pole wõtnud ja wigasid ka mitte wärwiga linnu katnud, et sa lõhesid ja pragusid mitte kinni pole täis ajanud.

Lühidalt: kõik, mis sa teed, on tükilene sinu saatusesest. Kui töö, mis sinu käest lahku, wigane ja wilets on, siis kannatab sinu oma iseloom selle all. Kui sinu töö wiletsast ollusest on tehtud, siis oled sa ka ise wiletsast ollusest. Meie oleme täied mehed. Kui keegi meist alalõpmatast wedeleb ja wiletsat tööd teeb, siis ei wõi ta iseloom mitte enam aus ja plekkideta olla. Mees, kes wiletsatest ainetest tööd teeb, kes kõik eluaeg wiletsat tööd walmistab, peab teadma, et ta sugugi õige mees ei ole; ta peab nägema, et ta iseloom plekiline on.

Eluaeg walet müüa, petlikku kaupanda, wiletsat tööd teha — see peab inimeses ju kõik ausad ja paremad tunded ära lammutama!

Sellest ei wõi juttu olla, mis sugune see leping on, mille järele sa tööd teed, ka mitte, kas sa ainult lohalile tehtud tööd eest tasu saad — sina ei tohi iseenese pärast wiletsat tööd teha, sest sa muutud ise selle juures pahaks, langed alla, ja see wõiks kardetawaks saada.

Beecher ütles kord, kui ta Ruskinit lugeda, olla ta hoopis teine inimene. Nii oled ka sina — ainult teisest küljest — teine inimene, kui sa wiletsa tööd oled käest ära andnud. Sa ei wõi seesmiselt hea ja selle juures oma tööandja vastu paha olla: kõik, mis sa oma töö juures hooletusesse jätad, teeb sind ju töös ainult wiletsamaks. Veel enam: ta teeb sind ka iseloomu poolest pahemaks. Tahad sa täis ja õige mees olla, siis pead sa ka oma töös üdini aus olema!

IX.

Minult kõige parem on küllalt hea.

Keegi ei ole tõsiselt õnnelik, kes ise selgeste ei tea, et ta aus ja usaldamisewäärne on, et ta kõige suu-remat waewa näeb õigust teha püüdes ja õiglane ning plekkideta olla katsudes.

Meie eluolu on nii wälja arenenud, et iga õigelt teelt kõrwalekalbumine meid õnnetuks teeb, kuna ta meie enesestlugupidamist wähen dab.

Jagalord kui lasku täidame, mis meid õigust te-
gema manitseb, kuuleme seesmist häält, mis meie tegu kiidab ja selle kohta aamen ütleb; ja nii sagedaste kui me selle lasku wastu efitse, kuuleme selle hääle poolt etteheidet.

Kas ja weel ilal ei ole tähele pannud, kui hea tundmus sul on pärast mõne heateo tegemist, kuidas su enesestlugupidamine tõuseb, kuidas su terwe olemine üleneb?

Mis sugune rõemutunne täidab su rinda, kui oma meistritööd silmitsed, millesse oma kõigeparema wõi-
mise oled asendanud! See tuleb sellest, et üks külge-
standinud seadus meid käsib oma asju õieti teha,
nii teha, kuidas seda lord ja kohus nõuawad.

Tuntud kunstnik ütles, tema leelawat ennast niisama ühe alawäärnuslike pildi peale vaatamast kui midagi madalat ja kõlwatut tegemast: sest millegi niisugusega harjumine alandawat ta aadet ja see mine-
wat lohe ka ta pintslile peale üle.

Peaasi on, et sa enesele oma tööst kõrge aate ehk ideali lood. Soia headuse mõte alati oma wai-
mus, sest eeskuju järele, mida waim eneses kannab, kujuneb elu. Mis me mõtleme, selleks me saame. Sel-
lepärast ära luba wäheha wäärtusega mõttele oma waimus filmapilguski ruumi. Siruta käsi kõige kõr-
gema järele wälja — ära lepi millegagi, mis wähe-
ma wäärtusega on. Täielikkus olgu sinu elu lipukiri.

Mõned wabandawad endid, kui nad wiletsa wõi hooletu töö on teinud, sellega, et neil parema tegemi-

seis aega ei olla olnud. Aga harilikus elus on aega tülalt kõi nii teha, kudas see tehtud peab olema, ja kui meie endid harjutaksime, alati ainult täielist tööd läest ära andma, siis oleks meie elu ka ise lõpmata palju täielisem, ja ta oleks terve, kuna ta praegu enamaste ainult tülitöö on.

Kui inimene ikka ja igal pool oma terve olemise oma töö sisse paneb, nagu Nietzsche ütleb, siis saab ta terve olemine täiemaks. Seda on aga kergem tunda kui kirjeldada. Inimesele tuleb nii ütelda „terwetundmus“, õnnetundmus, mida see ial ei tunne, kes mitte alati kõige paremat ei anna, mis tal on. Tema ei näe mitte poolelitehtud tööde ja lahendamata ülesannete waimust, teda ei tee paha sädametunnistus, mis pahade tööde taga käib, mitte rahutuks.

Kui meie kõigest wäest selle poole püüame, et ainult kõige paremat teha, muutub meie terve olemine paremaks. Kõik tõstab meid, kui me waimlikult ülespoole liigume, kõik lihub meid weel madalamale, kui me seesmisest alla weereme. Aus auahnus kõrgendab meil elutundmust; roomame meie aga maas, siis alandame iseendid. Kui meie kõiges omas tegemises ainult täielikust püüame, siis laswame ka seesmiselt; langewad meie idealid ja aated, siis weereme kõige oma olemisega mäest alla.

Sa usub, et lihtsalt walida wõid kahe wõimaluse wahel, kas ühe asja õieti teeb wõi mitte, kas ühe asja ainult poolikult wõi walmis teeb, ja arwab, et sel enam muud tagajärge ei ole.

Oh ei! sin walitseb murdmata seadus, millest üle ei wõi astuda, ilma et selle eest kannataksid, kuna sa ise pahemaks muutub: sinu aated langewad, sinu enesetundmus kaob, sinu töowõim wäheneb, sinu terve olewit löduneb ja sinu elu jääb tuhmits ning on tagajärjeta.

Kas usub, et poolwalmis tehtud töö, hooletult walmistatud tükk kaob sinu elust ära? Ole kindel, ta ei sure ialgi. Ta ilmub üsna ootamata filmapildude ja elu kõige pahemal olukorral jälle ja teeb sulle lahju just siis, mil sa selle peale kõige wähem mõtleb.

Nagu Banquo waim heidab ta äkitse't warju sinu õnne peale. Kui riide kudus üksainus lõng katti on kärisenud, siis võib asja uurida kuni neiuni, kes wabrikus hooletult on tööd teinud, ja kahju, mis äri saab, tõmmatakse tema palgast maha. Nii saab ka sina iga wiletsa töö, iga hooletu toimetuse eest weel aastate pärast kannatada ning kahju.

Iga pool näeme wiletsaste lahendatud ülesannete ja terviks arvatud wigade waimusid süüdlastele kahju tegemas, isegi kui asjadest jutt on, mis terves minewikus seisawad.

Tuhanded peetakse terwe eluaeg alamate tohtade peal finni, sest et nad neid kahjusid enam ära võita ei juuda, mida neile hooletu töötegemisega harjumine on sünnitanud; võib olla, et see juba loolis oli, mil nad oma ülesandeid hakkasidwad hooletult tegema, raskele ülesannete eest kõrwale hoidiswad või neid ainult poolikult tegiswad.

Need lahendamata ülesanded, need poolwalmis tehtud tööd, need kõrwalejäetud teod ilmuwad surmawa kindlussega elus jälle ja loowad nüüd alles lõp-mata talistusi.

Oma tööd hooletult või ainult poolikult teha, on, nagu lähels sõjawäejuhataja sõjas oma wäega läbi maa, süia ja sinna kindlust võitmata jättes ja ise edasi minnes; wististe põmmutasidwad waenlased neist kindlustest tema sõjawäge ja walmistaksidwad temale lõp-mata talistusi ja pahandusi.

Harjunud wiis, üht asja „nüüdsels“ ainult poolikult walmis teha, lootes, et teda pärast lõpetada võib, on paljudel inimestel kõige ilusamad lootused ära häwitanud, kuna ta wiimaks ühe teise harjunud wiisi juurde wiis, tarwilised tööd üleüldse tegemata jätta.

„Do, see on hea küllalt, mistarwis pean ma nii hirmus täpipealt töötama!“ — see mõte oli küllalt sagedaste nii mõnegi eluläigu lõpu algus, mis muidu, võib olla, hiilgaw oleks olnud.

Siljuti nägin ma ühes äris seina peal sõna, mis minu peale sügawa muljendi awaldas:

„Ainult kõige parem on küllalt hea!“

Misvugune tore juhtmõte elu tarvis! Kudas muutuks terve maailm, kui igaüks selle sõna järele elaks ja töötaks, kui igaüks enesele ütle's: mis ma la teen, ainult kõige pareni, mis teha suudan, on lül-
lalt hea!

Wõta see juhtsõna omaks! Pane ta oma magami-
setuppa, töötuppa, äri'sse seina peale! Kirjuta ta oma
tasakirjaamatu esimesele leheküljele! Omble ta oma
laudlina sisse — veel parem, kudu ta kõigesse, mis
teed, ja oma terwe'sse olemisesse: — siis saab sinu
elutöö selleks, mis iga töö olema peaks — meist-
ritööks!

X.

Rõemuse mõtete mõju.

Rõemus inimeses asub loom jõud, mis sellel, kes
kõige peale musta prilli läbi waatab, puudub.

Ei ole midagi, mis elule nii palju magusust
annab ja temalt nii palju libedust ära võtab, midagi,
mis kõigi hoopisid ja tõkkeid, mis eluwanter konarlisel
teel saab, nõnda wähendab, kui päikesepaistline, loo-
tuserikas meeleolu. On neil ühesugune waimline osa-
mus, siis on rõemul palju enam jõudu kui kurval.
Rõemus meel mõjub waimu peale kui õli masina
peale: õnnetunde õli kaotab kõigil hõerumise ja masin ei
jooks rõemsa juures mitte nii ruttu kuumaks, ei kulu
ka nii ruttu läbi, kui kurwa juures, kelle meeleolu õige
kõimapanemise ära rikub ja terve rattawärgi korra-
tusesse ajab.

Dr. J. A. Anderson ütleb:

„Terwise alleshooidmise kui ka ravimise juures
on rõemus meel üks kõige tähtsamatest wäenditest.
Tema jõud, arstirohuna mõjuda, ei ole lude kunstil-
äritamine, millele tagasilööd ja veel suurem arakuluta-
mine järgneb, nagu mõne arstirohu juures, waid tema
mõju seisab elujõu tõhises juurdehoowamises ja see hoo-

wamine sünnib kõige õigemal teel ning ulatab ka keha kõige viimasele lõppu. Tema teeb filmad selgeks, põsed punaseks, sammud tugewaks ja erutab kõik eluhoiwad jõud tegewusele: weri woolab wabamalt ringi, hapnik tungib kudesse, terwis õitseb ja haigus põgeneb.“

Uks põllumees Wabamas oli kopsuhaige ja sai 8—10 aastat tagasi lüüdes werejooksu; ta kaotas nii palju werd, et ju arstid temale ütles, et ta surema pidawat.

Tema aga armas, et asi weel nii kaugel ei olla, ja asi weniski pikale. Siis sai ta wähemalt jälle nii tugewaks, et juba ennast woodis suuta istukile ajada. Nüüd hakkas ta naerma, naeris kõige üle ja jäi nii rõõmsaks alati, ehk küll terwed inimesed tema umbruses naermiseks mingisugust põhjust ei leidnud. Sellejuures paranes ta terwis. Tema sai jälle terweks ning tugewaks. Ja ta tõendab, et kui ta mitte alati ei oleks naernud, ta nüüd juba surunud oleks.

Baljud inimesed on oma haige keha niisuguse „naeruga arstimise“ abil jälle torda seadinud. Nad asendawad mure, kartuse ja kurtmise asemele rõõmsa meele. Nii tihti kui keegi enese üle kurdab wõi ennast armustab, tunnistab ta wastase wõimu enese üle maks-waks ja teeb ise oma elu wastikuks ning kurwaks. Abinõu, mille abil neist õnnemaenlastest lahti saab, seisab selles, et neid olemas-olewateks ei tunnistata ja nad waimu seest wälja aetakse, sest et nad ju ometi ainult luulepildid on. Kõikukõla, terwis, iludus, tagajärg ehk wõit — see on tõstne elu; wastand seisab ainult tõstne elu äraolekus — enesel tal elu ei ole.

Suur filosoof ütleb:

„Ma panen kõigest jõust wastu, et mind mingisugune asi ei suudaks maha rõhuda, ja et ma kõike, mis mulle wastu juhtub, kõige paremast küljest oskaksin näha. Usun kindlasti, et see teguwis kohus ja selle wastand patt on.“

Niisama ütleb John Lubbock:

„Olen kindel, et maailm parem ja rõõmsam oleks, kui meie kooliõpetajad niisama palju õnne kohusest kui kohuse õnnest kõneleda tahakswad, sest wististe peame

meie nii rõõmsad kui võimalik olema, juba äkki sellepärast, et meie siis, kui ise õnnelikud oleme, kõige enam ka teist õnnelikuks teha aitame."

Äski ast ei aita terwist ja õnne nii edendada kui rõõmus meel. Kui waim tasakaalus ja rõõmus on, siis läheb kõik tegewus nagu iseenesest; kõik töötab, kudas ta peab töötama, ja terwe teha on korras ning terwe. Rahulik, rõõmus waim saadab lõpmata enam toime kui segane ja tujane. Mis rõõmsas tasakaalus seisew meel teeb, on terwe ja tugew. Jõud ja loomulikkus on siin mõjuwad, nagu seda rahutu ja ühekülgfelt stia wõi sinna poole kalduma waimu poolt tial oodata ei ole. Rahulik rõõmus ei wõi tial rahulolematusega, kartlikkusega ja läbematusega koos elada; tema ei wiibi ainult hea südametunnistuse juures; ei wiibi ka laiskuse, wõi õeluse ning patu juures, waid wiibib aususe ja otsekohesuse juures.

Õnimesel, kel päikesepaisiline meeleolu, on ka ärikselt hea tagajärg: igamees läib heameelega lõbusate ja rõõmsate inimestega läbi, kuna nagu iseenesest ka kõige paremale ja osawamale inimesele selga pöördakse, kui ta tujane, uriseja wõi wastil on. Paremtahakse wähem äri wõi makstakse kallimat hinda, kui osjal selle eest aga rõõmsa inimesega tegemist on.

Terwe äriilm on meie ajal liig tõsine, otse surmaw-tõsine. Amerika elu on kõige wiimseni tipuni pingule tõmmatud ja terwes maailmas ei tunta tema jarnast. Igauks tunneb tarwidust sellest pingulolekust peaseda, pisut puhata, ja päikesepaisiline, rõõmus hing mõjub sell-pärast nagu marutuul palawa suwe ajal wõi nagu puhkuseaja lättejõudmine.

Meie terwitame teda rõõmuga, sest et ta meile wähemalt filmapillilise puhkuseaja põnewuse järele toob. Lustilise ja lõbusa äriteisija tulekut ootab maakaupmees juba mitu kuud, ja kaubamaja, kes ta saadab, saab oma reisija rõõmsa meelolu pärast head äri teha. Seda paremat, mida rõõmsama meelega mees ta reisija on.

Poesellid, kel lahke nägu ja mahe hää, müüwad enam ja tõmbawad rohkem osjaid kiltge kui kurwa-

meelsed ja tufased sellid. Kes mõnda suurt ettevõtet põhjendada või juhtida tahab, peab lõbus inimene olema, kes vastuseid ühendada ja igatse vastu hea oskav olla. Riisamasugune peab ajalehetoimetaja ning kaasööline olema. Seft alles siis saab ta kõil tegurid ning uudised teada. Kõil ukseid avanemad lõbusa inimese ees ja teda palutakse sinnagi, kus tufane, tume inimene ukse vägiwallaga peab awama. Paljud ärid ei või ilma wiisakujeta, rõemujeta ja lahkuseta kestagi.

Kui tihti võib palgaline oma oluforda parandada, palka tõsta ja edasi jõuda, kui ta alati heas tujus ning rõemus on. Selleläbi on ta enesegi elu alati täis päikesepaistest.

Emory Bell jutustab sellest huwitawa loo:

„Uhel hommitul, kui töö'e läksin ja õige kaua tufane, kurb olin olnud, mõtsin ette lord rõemsa mõtlemise jõudu proovida. Utleksin iseenele: Kui tihti olen tähele pannud, et rõemus meeolu minu terwise peale ülihead mõju awaldab! Müüd tahan lord järele katjuda, kas ja kuidas ta teiste peale mõjub; tahan lord näha, kas ma õige mõtlemise läbi ka teiste peale suudan mõju awaldada. Olin tõeste uudishimuline.

Kui siis uulitsat mööda läksin, ikka kindlamine otsustades, et asja läbi wiin, ja iseenele seletades, et ma ometi õnnelik olen ja kõil minu vastu head on, tundsin kohe imestades, et ma ka kehaliult palju kergemaks sain. Minu kehaseis oli parem kui muidu, minu käil kindlam. Mulle paistis, nagu oleksin ma lehinud. Ma naerataksin, ilma et seda oleksin teadnud, ja leidksin ennaft weel mitu korda naeratamast. Ma waataksin wastutulewate naisterahwaste näo peale ja nägin seal nii palju muret ja kurbtust, rahulolematust ja tuskat, et mu süda kaastundlikult sai ja mulle soow tõusis, ka neile sellest päisesepaistest, mis mind soojendas, pisut osa anda.

Arisse jõudes, teretaksin ma raamatupidajat lustilise tähenduslega, mida ma teistel oludel tiial ei oleks teha suutnud, seft mina ei ole loomu poolest sugugi

naljatujuline. See aga tegi meie wahelorra termeks päewaks heaks. Nii siis oli see ka tema peale selsamal kombel mõjunud.

Arijuhataja oli tööga koormatud, murelik mees, ja tähendus, mis ta minu töö üle tegi, oleks mind teistel asjaoludel sügawaste haawanud, sest et ma paraku väga tundlik olen; täna aga olin nõuks wõtnud, ennast mitte millegi läbi oma meeleolust wälja wisata lasta, ja andsin temale rõemsa wastu e. Tema otsaesiselt kadusiwad kirbad ja ka tema ja minu wahelord oli terve päew hea. Mingisugune pilw ei tumestanud tema hiilgust.

Sahtles perekonna, kus ma elasin, läks asi niisama edasi; ja kuna ma enda seal ennemalt olin wõera tundnud olewat, leidsin seal nüüd osawõtmist ja sooja sõprust. Inimesed tulewad sulle ikka poole tee peale wastu, kui ja ka neile nii kaugese wastu lähed.

Kui teie siis, mu õed, armate, et teiega küllalt hästi ümber ei käida, siis ärge wiivitage kaua, waid ütelge iseenele: Ma tahan nooreks jääda, hallidest juustest hoolimata; kui ka asi alati nii ei lähe, kudas ma soowiksin, ometi tahan teistele elada ja igauhe eluteele paikesepaistet külwata!

Siis näete, kudas te e ümber õnn tärkama hakkab kui lilled. Siis ei ole teil iial teist ja sõrade puudust ja Jumala rahu asub teie südamesse elama!"

Maailmas on liig palja kurbtust ja muret, wiletust ja haigust. Temale on enam päikesepaistet waja. Temale on tarwis rõõmsaid inimesi, kes õnne laiali laotawad, inimesi, kes teist tõstawad ja mitte ei rõhu; inimesi, kes teiste julgust suurendawad, aga mitte ei halwa.

Kes juudab rõemsa südame wäärtust hinnata, kes — kuhu ta iial tuleb — enese ümber õnne ja rõemu laiali laotab! Igauks tunneb, kudas rõemus nägu ja rõemus meel teda külge tõmbab, kuna tujane, kimpus, tume nägu eemale lükkab. Meie olime kadunud inimeste peale, kellele õnn wastu naeratab. Raha ja warandus on wäärtusetu misuguse loomu tõrwal.

Rõemus meel, mis päikesepaistet laiali laotab, on suurem võim kui isegi ilu ja waimuharidus.

Misjugused warandused peituvad niisuguses loomus! Misjugune pärandus on omadus, mis kõik oma ümbrust walgustab, warjud laotab, mured metsa peletab ja kurwad rõemsaiks teeb! Ja kui see omadus weel isiku päralt on, kel ka täielik seltskondlik haridus on, siis ei wõi selle wäärtust üleüldse enam rahaga ja rahawäärtusega wõrrelda!

Ja seda rikast õnnistust ei olegi nii wäga raske omandada! Sest päikesepaiste näol on ainult sooja, lahke südame wastusäwa. Mitte näol, waid südames peab päike tõusma: rõemus naeratus, mis üht nagu ilustab, on selle päikese üksainus kiir, mis südames särab.

Selle kallihinnalise waranduse wõidame, kui iga inimese saatusest soojasüdamiliselt osa wõtame, kellega elus kokku puutume, kui wälimise koore laudu sisetesse tungime ja igatse wastu lahked, heatahtlikud oleme. Minult meie oma kõige paremate omaduste edendamise teeb meid niisugusteks, et ka teiste headest külgedest aru saame ja lugu pidada oskame. Midagi ei ole nii hea ja ei tasu ennast nii hästi, kui wõim teist õnnelikuks ja rahulolewaks teha.

Niisugused inimesed, kelle süda täis päikesepaistest, peletawad kurwameele, mure, hirmu ja kurbtuse kõitide südamest, kellega nad kokku puutuvad, metsa, nagu päike pimeduse ära peletab. Kui nad tупpa inimeste keskele astuvad, kui juluajamine soikub ja igaüks igawust näib tundwat, siis muudawad nad oma ümbruse kui päike, mis pärast tormi paksudest pilwedeft läbi tungib. Igatks omandab sisetseastuja rõemsaft südamest midagi rõemsaft; keelepaelad pääsewad lahti, soikuw jutt hakkab jälle käima ja õhus tundub jällegi õnne- ja rõemuingli tiibade lehwimist.

Peale selle, mis ja ligimese juures head teed, ei ole midagi sinu elus, mis ennast nii hästi ära tasub, kui niisuguse päikesepaiste rawitsemine ametis, äris ja seltskonnas, kus ja wiibid. Ari tuleb sinu juurde, jina ei tarwitse teda otsida. Sinu sõprust otjitatse.

Seltskond avab sulle oma uksed lahkest. Rõemus meel kui looduseanne on nagu intressikandew raha summa ja mõjub kõigi eluwaranduste peale kui magnet.

Kui sa seda annet loomu poolest ei ole saanud, siis pead ennast sundima ja võidki ennast sundida kõigi inimeste juures kõige paremat nägema, nende häid omadusi otsima ja neist kinni pidama. Ara waata inimese wiletsa kaju peale, mis ta enesest ise teinud; waata tema peale nii, kudas Jumal ta loonud.

R u s k i n ütleb :

„Ara mõtle alati oma wigade peale; weel wähem mõtle teiste wigade peale. Igast inimesest, kes sulle wastu juhtub, oisi head ja jõurikast. Pea neist omadustest lugu, tunne nende üle rõemu, ja nii palju kui see võimalik on, püüa neid ka enese juures kaswatada. Siis pudenewad sinu wead sinu küljest iseenesest maha nagu kolletanud lehed sügisel puu pealt.“

Kui kindla otsuse teed, et sa ial enam kellegi üle waenuliselt ei otsusta, ja kui sa ei midagi head wõi mitte kõige paremat külge tema juures ei näe, parem midagi näha ega midagi ütelda ei taha, siis toob see sinu elusse otse imetaolise muudatuse. Sa imestad, kui ruttu igalt poolt sulle rõem ja rahu wastu kõlab.

Kui sa meelega igast sündmusest ainult head külge näed, siis leiad warsti, et maailm sulle ainult wähe muret toob ja et see wähegi sinule ainult kasulik on.

Sinu hapu nägu ja kibedad kõned langewad siis sinu pealt kui inetu näokate maha, mis sinu diget, terwet, õnnelikku „mina“ kinni katiwad, ja õnnistus, mis ial inimestele osaks wõib saada, langeb sinu peale.

Kui sa tohad elu, head,
elama nii ilnaas pead,
et sa sest, mil pole püsti,
enam midagi ei küsti.
Kuiigi mõni asi kadus,

ole lahke, ole labus,
 rinnast laota kõik tust,
 südamesse võta usk.
 Te ste teost lugu pea,
 liida kõike, mis on hea;
 tedagi ja ära vihla,
 ainult õnnelikust ihla —
 siis su elu ilmavilus
 on ka õnnelik ja ilus!

(Lõpp.)

Zerwitus jõuluks.

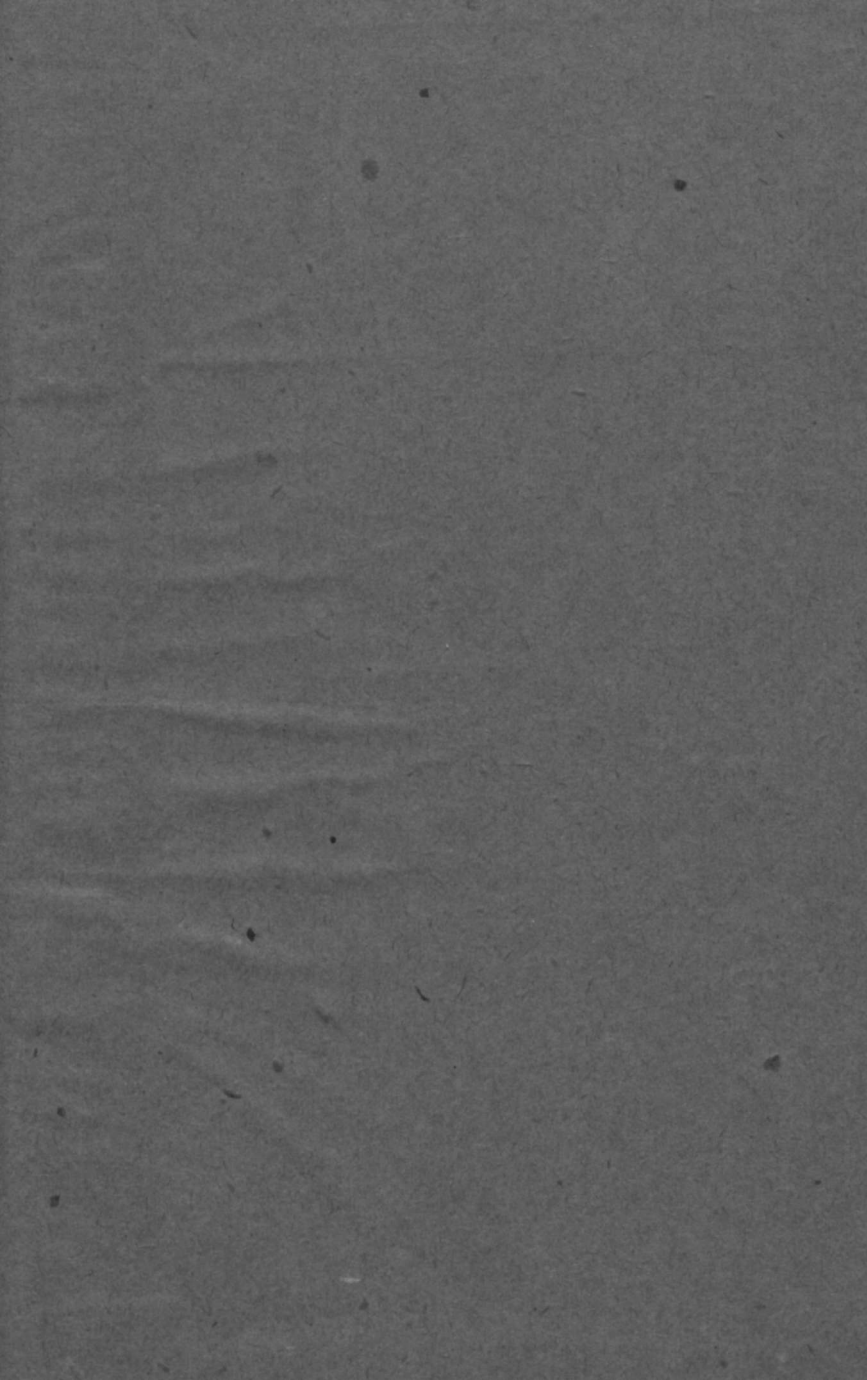
Wäriše, ja magus kellakõla,
 üle waitše, rahulise maa!
 Hingedes ja helise ja ela
 terve rahutuma elu-a'a!

Eiis weel hoowab õnnist rahu hingest,
 magust jõuluwalgust südamest,
 mis kui lapsu'ene emariipes
 uinub, wabastatud waludest!

Olii Sehtmess-Miinomägi.

Ar 910
Marden, O.
Mis sa